

Hoe groot mag het offer zijn?

Boeren in de Cambodjaanse provincie Kampong Speu bezetten een lokale snelweg om te protesteren tegen landroof door een suikerplantagebedrijf. foto Paul Vriez

Vruchtbaar en goedkoop land is gewild. In Afrika jagen zakenlui op dit 'groene goud'. Trouw schreef er een serie over. Ook in de Mekong-regio in Zuidoost-Azië wordt land van bewoners afgepakt, vooral voor de rubberproductie. Foute zaak, zeggen mensenrechtenclubs. Maar de autoriteiten zijn blij met de investeerders.

PAUL VRIEZE | PHNOM PENH/KAMPONG SPEU

In alle vroegte trokken tweehonderd gewapende mannen, behorend tot eenheden van het Cambodjaanse leger, politie en militaire politie, een afgelegen deel van de provincie Kratie in centraal

Cambodja binnen, terwijl een helikopter boven het gebied vloog. Het doelwit van deze grote operatie in mei was niet een gevaarlijke crimineel of terrorist, maar het dorpje Broma. Een paar honderd arme cassaveboeren hadden hier regelmatig geprotesteerd tegen het rubberbedrijf Casotim, dat hun landbouwgrond opeiste.

"Ze omsingelden ons. Plotseling zaten we midden tussen hen in", zegt Bun Sothea, een 22-jarige inwoner van Broma. "Dorpelingen liepen naar hen toe om te vragen waarom ze waren gekomen, maar ze schoten direct op ons." "We doken allemaal naar de grond, maar een meisje werd neergeschoten omdat ze naar huis probeerde te rennen", vertelt Sothea over de telefoon. Heng Chantha, 14 jaar, werd geraakt in haar maag en overleed ter plaatse. Dezelfde dag werd dit gebied met ongeveer 300 families door de autoriteiten ontruimd zodat Casotim het kon beplanten met rubberbomen. Het tienermeisje was het meest recente dodelijke slachtoffer in Cambodja in de strijd tussen de lokale bevolking en bedrijven over land, regenwoud en mineralen.

De arme landen aan de rivier de Mekong - Cambodja, Burma en Laos - maken net als de rest van Zuidoost-Azië een sterke economische groei door. Investerings in plantages, mijnbouw en infrastructuur nemen toe. De landen veranderen snel, maar de ontwikkelingen hebben een keerzijde: tienduizenden mensen worden van hun land verdreven en enorme stukken bos worden gekapt door investeerders die jagen op delfstoffen en vruchtbaar land.

In Cambodja beschuldigen mensenrechtenorganisaties overheid en bedrijven van grootschalige landroof en huisuitzettingen. Hierbij worden arme bevolkingsgroepen zonder overleg of compensatie gedwongen

hun land en woning te verlaten, vaak onder druk van rechtsvervolging en met de inzet van veiligheidstroepen.

"Het verdrijven van mensen van hun land is een grove schending van mensenrechten en een overtreding van lokale en internationale wetgeving", zegt Rupert Abbott, Amnesty Internationals onderzoeker voor Cambodja en Vietnam. Hij zegt dat het aantal slachtoffers van deze misstanden 'alarming hoog' is. Adhoc, een lokale mensenrechtenorganisatie, schat dat minstens 700.000 mensen land hebben verloren sinds 2000.

Een groot deel van de 14 miljoen Cambodjanen leeft in armoede op het platteland. Landbouwgronden, rivieren en bossen zijn vaak hun belangrijkste bron van voedsel en inkomen. Velen zijn nog getraumatiseerd door de massamoorden onder Pol Pots Rode-Khmerregime, eind jaren zeventig. Het radicale communistische bewind vernietigde destijds de overheidsregistratie van grondbezit.

De regering van premier Hun Sen, die Cambodja al 27 jaar met harde hand regeert, heeft weinig initiatief genomen om individueel landbezit opnieuw te registreren. Miljoenen huishoudens hebben geen bewijs van grondeigendom. De laatste jaren leest de regering steeds meer land aan plantage- en mijnbouwbedrijven. Volgens de lokale organisatie Licadho hebben de twee sectoren samen meer dan 4 miljoen hectare - bijna een kwart van het land - in handen, een gebied zo groot als Nederland. De investeringsprojecten, meestal met een oppervlakte van 10.000 hectare en een leaseduur van 70 jaar, leiden tot ontbossing en conflicten over land, omdat de overheid bedrijven vaak grond toewijst in nationale parken of op akkers van kleine boeren.

Het verzet tegen de projecten

groeit, maar dit wordt hard onderdrukt door de autoriteiten. De strijd wordt grimmiger. "Nu meer en meer gemeenschappen worden getroffen, zijn ze vaker bereid om voor hun rechten op te komen", zegt Abbott, van Amnesty International. "De repressie neemt ook toe. Het laatste half jaar hebben de autoriteiten en machtige zakenlieden het vaker gemunt op demonstranten en verdedigers van mensenrechten: intimidatie, rechtsvervolging, geweld en het doden van mensen."

Door het gewelddadige optreden van veiligheidstroepen tegen demonstranten en activisten kwamen in Cambodja sinds november drie mensen om en raakten er 22 gewond, terwijl 48 demonstranten vorig jaar werden vastgezet, aldus mensenrechtenorganisaties. Bekende actievoerders vrezen voor hun veiligheid. Zo werd de prominente milieuactivist Chut Wutty, directeur van de NGO Natural Resources Protection Group, in april doodgeschoten door de militaire politie toen hij illegale houtkap in het zuidwesten van Cambodja onderzocht. De boeddhistische monnik Loun Savath werd in mei gearresteerd, nadat hij een gedwongen huisuitzetting had gefilmd. Onafhankelijk gerechtelijk onderzoek naar zulke incidenten is schaars en de betrokken autoriteiten en bedrijven blijven vaak ongestraft.

Ook Burma en Laos stijgt het aantal conflicten over land snel, een gevolg van nieuwe mijnbouwprojecten en plantages voor palmolie, suikerriet en rubber. Buitenlandse investeerders spelen daarbij een belangrijke rol. Er is veel vraag naar rubber en andere grondstoffen, vooral uit China. De supermacht in wording voert haar investeringen in de Mekong-regio al jaren op om zo grondstoffen en invloed te verwerven. Andere Aziatische investeerders en bedrijven worden ook steeds actiever. In Cambodja bezitten Chinese en Vietnamese investeerders bijna de helft van alle

plantages en mijnbouwprojecten.

Global Witness, een Britse organisatie die de rol van grondstoffen in oorlogen en corrupte regimes bestudeert, zegt dat Cambodja, Burma en Laos een rubberboom doormaken omdat in Indonesië, Maleisië en Vietnam de vruchtbare grond schaars wordt. De groep waarschuwt. "In de hele Mekong-regio verliezen gemeenschappen land aan investeringsconcessies", zegt woordvoerder Megan MacInnes. "Het model van grote rubberconcessies [...] heeft een verwoestende impact op lokale landrechten, voedselzekerheid en het milieu."

Ze zegt dat de landen 'niets hebben geleerd' van de succesvolle uitbreiding van de rubbersectoren in Indonesië en Maleisië, die gebaseerd was op investeringen in kleine projecten en die de lokale inkomenssituatie verbeterd heeft. Met name in Cambodja, zegt Global Witness, dient de regering de belangen van een machtige zakenlieden die de heersende politieke partij steunen en de corrupte ambtenarij omkopen.

Deze zakenelite beheerst de exploitatie van grondstoffen, verkoopt exploitatierechten door aan buitenlandse bedrijven en heeft invloed op de rechtsgang en de inzet van veiligheidstroepen tegen de bevolking.

De Cambodjaanse regering ontkent de beschuldigingen en claimt dat het investeringsmodel bijdraagt aan een gezonde economische ontwikkeling van het land. "De regering streeft naar een toename van de rubberexport omdat de rubberprijzen al jaren stijgen", zegt Cheam Yeap, parlementariër en kopstuk van de heersende Cambodian People's Party (CPP). "Ontwikkeling heeft altijd gevolgen voor het milieu en de landrechten van de lokale bevolking. Maar de nadelen zijn klein in vergelijking met de voordelen. Waar mensen hun landrechten opofferen, zal de overheid hen compenseren met nieuw land. Onze burgers moeten

begrijpen dat ze een offer moeten brengen voor de ontwikkeling van de natie."

Voor de bewoners van Broma was dit offer groot. Na de gewelddadige ontruiming kregen ze geen compensatie voor het verlies van hun land. Enkele dorpsleiders werden gearresteerd. De dood van Heng Chantha werd door lokale autoriteiten afgedaan als 'een ongeluk' en niet onderzocht. Sothea zegt dat wanhopige families nu moeite hebben om inkomsten te vinden. "Sommige dorpingen zijn naar Thailand vertrokken om daar werk te zoeken, anderen zijn naar hun families in andere dorpen gegaan en enkele vrouwen werken nu huishoudster in de stad", zegt Sothea, die haar huis en 1,5 hectare landbouwgrond verloor. De ontruiming was 'onmenselijk,' zegt ze. "We zijn arme boeren en wilden alleen maar overleven."

De omstreden rol van Europa

Europa speelt volgens activisten een rol in de landcrisis in Cambodja. De EU steunt de import van Cambodjaanse suiker die wordt verbouwd op land dat zou zijn geroofd van duizenden boeren. Tien Cambodjaanse en internationale mensenrechtenorganisaties begonnen vorige maand met de boeren een clean sugar campaign om Europese consumenten over te halen tot een boycot van de blood sugar, die wordt verkocht door het Britse bedrijf Tate & Lyle Sugars. Ook vragen ze de EU om de handelssteun voor de Cambodjaanse suikerindustrie in te trekken.

"Onze gemeenschap wordt misbruikt door deze bedrijven. EU-burgers, help ons door het boycotten van suiker waaraan ons bloed kleeft", zegt Phal Vannak, een leider van een getroffen dorp in een van de armste provincies van Cambodja. Voor de komst van het suikerbedrijf leefden de boeren van hun akkers die jaarlijks ongeveer 1,5 ton rijst opleverden; net genoeg om de familie te voeden en een

surplus van enkele honderden kilo's te verkopen. Ze verzamelden eetbare planten, bamboe en rotan in het bos en lieten hun vee overal grazen. Nu heeft Phnom Penh Sugar Company grote delen van hun landbouwgrond en bos overgenomen.

"De dorpelingen lijden enorm. Ze hebben minder land om te bebouwen en kunnen geen producten uit het bos verzamelen of hun vee laten grazen", zegt Vannak. "Het suikerbedrijf heeft niets gedaan voor onze gemeenschap. Dorpelingen willen niet voor het bedrijf werken, want ze verdienen er maar 3 dollar per dag en soms betaalt het bedrijf ze pas maanden later." In drie provincies verjoeg tycoon en CPP-senator Ly Yong Phat, met hulp van lokale autoriteiten, 2.600 families van duizenden hectares grond, aldus activisten.

Vannak vertelt hoe in zijn dorp in februari 2010 zonder aankondiging bulldozers verschenen die de rijstvelden begonnen te verwijderen. De geschokte dorpelingen werd verteld dat 1700 hectare van hun land behoorde aan Yong Phat en dat ze 200 dollar per hectare zouden krijgen ter compensatie. Protestacties werden meteen neergeslagen door veiligheidstroepen. Tientallen dorpelingen werden daarna het slachtoffer van intimidatie, arrestaties en vervolging.

Yong Phat en zijn Thaise partners Mitr Pohl en Khon Kaen Sugar zijn Cambodja's voornaamste suikerproducenten en volgens EU handelsdata die verzameld werden door activisten, leverden ze sinds 2010 30.500 ton suiker met een waarde van 15 miljoen euro aan Tate & Lyle Sugars, dat eigendom is van American Sugar Refining.

De controversiële suikerhandel geniet EU-steun onder het Everything But Arms (EBA) initiatief, waarbij producten uit ontwikkelingslanden, behalve wapens, belastingvrij en tegen een minimumprijs door Europa worden geïmporteerd.

Mensenrechtenorganisaties schreven op 26 juni in een open brief aan de Europese Commissie, dat deze steun voor de Cambodjaanse suikerindustrie zou moeten worden stilgelegd, omdat het landroof aanwakkert en zo de mensenrechtenbepalingen van het initiatief overtreedt. Activist David Pred vindt dat de EU een onderzoek moet doen naar de misstanden. "Het is schandalig dat deze bedrijven met voorkeur toegang krijgen tot de EU-markt."

Een woordvoerder van de Eurocommissaris van handel Karel van der Gucht zegt in een reactie dat het intrekken van EU-handelssteun wordt beschouwd als 'het uiterste drukmiddel'. De Commissie volgt liever de huidige aanpak van 'coöperatie, transparantie en dialoog' om zo landmanagement te verbeteren. De woordvoerder zegt dat de EU alleen een onderzoek kan doen als de hoogste VN-organen 'ernstige en systematische mensenrechtenschendingen' rapporteren.

Pred, die al jaren in Cambodja actief is, verzucht: "Als honderdduizenden mensen hun huizen en land verliezen en in armoede worden gestort, en dat niet wordt gezien als ernstige en systematische schendingen, dan weet ik het ook niet meer."

""Onze burgers moeten een offer brengen voor de ontwikkeling van de natie'.,

""Het is schandalig dat deze bedrijven toegang krijgen tot de EU-markt'.,